

УДК 631.11:631.1.016

РОЗВИТОК НОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*С.А.Нестеренко, кандидат економічних наук, доцент
Таврійська державна агротехнічна академія, м.Мелітополь.*

Трансформація організаційно-правових механізмів господарювання в аграрному секторі економіки неможлива без діючої і обґрунтованої політики регулювання відносин власності. Прийняття Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” мало ціллю змінити психологію трудівників аграрної сфери, зробити їх повноправними господарями власності, дати імпульс процесам стабілізації відродження вітчизняного сільськогосподарського виробництва [3].

У результаті реформування сільськогосподарського виробництва з’явилися різноманітні організаційні форми господарювання. Найбільшу питому вагу в організаційній структурі сільського господарства України мають колективні підприємства: товариства з обмеженою відповідальністю — 40-45% земель, другою формою господарювання за кількістю сільськогосподарських угідь (20-25%) є сільськогосподарські виробничі кооперативи. Серед нових форм господарювання на селі кожне п’яте — це приватне підприємство с орендними відносинами (приватне-орендне). Слід зазначити, що фермерські господарства займають незначну питому вагу. Тому, однією з важливих складових аграрної реформи в нашій країні є удоскона-

лення організаційно-правових форм сільськогосподарського виробництва, що тісно пов'язане з підвищенням ефективності функціонування сільського господарства. На це й спрямовано прийняття багатьох законодавчих актів. Однак, пошук нових організаційно-правових форм підприємств є перманентним процесом.

Разом з тим, практичне здійснення аграрних перетворень виявило і ряд проблем, які потребують розв'язання. Так, значна чисельність селян-власників земельних і майнових часток (паїв) залишилася незадовільна своїм вибором форми господарювання, лідерів чи партнерів на ринку оренди землі та майна, що й зумовило актуальність дослідження питань подальших трансформаційних процесів.

Трансформація форм господарювання і розвиток орендних відносин в аграрному секторі економіки України є комплексною темою економічних досліджень, які висвітлені в наукових працях В.Г.Андрійчука, П.І.Гайдуцького, П.М.Макаренко, В.Я.Месель-Веселяка, О.М.Онищенко, П.Т.Саблука, М.М.Федорова, В.В.Юрчишина та інших вчених. Проте складність процесів формування багатоукладної ринкової економіки, посилення конкуренції на ринку оренди землі, зміни у настроях і поведінці селян свідчать про необхідність подальших досліджень цих проблем. [1]

Для забезпечення дієздатних форм господарювання у сфері агровиробництва еволюція сільськогосподарських підприємств повинна передбачати досягнення таких завдань: удосконалення системи управління підприємством, удосконалення внутрішньогосподарських виробничих відносин, підвищення рівня соціальної захищеності працівників підприємства, створення умов для залучення інвестицій у сільське господарство.

У структурі сільськогосподарського виробництва України одне з важливих місць займають господарства населення. У 2002 році їхня частка в посівних площах господарств усіх категорій склала 25,5%. Однак у виробництві окремих видів продукції господарства населення домінують: у виробництві картоплі їхня частка складає 98,6%, овочів — 87,9%, м'яса — 73,3%, молока — 75,5%, яєць — 55,9%, а вовни — 70,6% [2].

Посівні площі під зерновими і кормовими культурами розміщені головним чином у сільськогосподарських підприємствах.

Незважаючи на те, що велика частина поголів'я худоби, у тому числі і корів, зосереджена в сільськогосподарських підприємствах, у структурі виробництва м'яса і молока вони поступають ся господарствам населення.

Господарства населення працюють більш ефективно, ніж колективні підприємства. Однак більш глибокий аналіз показує, що останні, не маючи достатньою мірою власних виробничих ресурсів — кормових угідь і кормової бази, засобів механізації й ін., найчастіше користуються виробничими ресурсами сільськогосподарських підприємств, на які тим самим перекладають частину своїх витрат. Успішне функціонування особистих підсобних господарств населення пояснюється тісними зв'язками їхніх власників з сільськогосподарськими підприємствами (оскільки вони є працівниками останніх), що надають своїм працівникам об'єкти виробничої і соціальної інфраструктури, засоби виробництва, транспорт, пасовища, сіно, ветеринарне обслуговування, будівельні матеріали і т.д.

Звичайно, в особистих підсобних господарствах населення жива праця використовується інтенсивніше, тому що багато операцій по догляду за рослинами і тваринами здійснюються вручну. Однак, з розвитком ринкових відносин неминує виникає необхідність збільшення масштабів виробництва в господарствах населення, що потребує підвищення рівня механізації і зростання концентрації, а отже, додаткових витрат живої і минулої праці на одиницю продукції, і зниження її конкурентноздатності.

Головна роль у виробництві сільськогосподарської продукції в умовах ринку повинна належати агроформуванням з високим рівнем концентрації капіталу, основних виробничих фондів і праці, що дозволяє підвищити спеціалізацію, активніше впроваджувати сучасні засоби виробництва, удосконалювати технологію й організацію виробничих процесів і праці і на цій основі знижувати виробничі витрати. Справедливою є думка економістів, які вважають, що в сільськогосподарських підприємствах закладений значний потенціал економічного росту: високий рівень концентрації

кваліфікованої праці, капітальних ресурсів, сільськогосподарських угідь, що за певних умов може дати швидку віддачу.

До цих умов насамперед варто віднести: зміна відносин влади всіх рівнів до колективного господарства (у даний час їх часто відносять до безперспективної форми господарювання); відновлення вертикалі керування сільськогосподарським виробництвом на новому рівні; адресне інвестування сільського товаровиробника в повному обсязі. Відомо, що дефіцит фінансових і матеріальних ресурсів у кілька відсотків приводить до зниження їхньої віддачі. В даний час дефіцит виробничих ресурсів у сільському господарстві складає 100%, тому віддача від сільського товаровиробника в таких умовах, коли ріст престижу сільської праці, що досягається не тільки матеріальними стимулами не очікується.

Іншою формою господарювання є кооперативи і кооперативні об'єднання. В даний час розвиваються в основному внутрішньогосподарські і виробничі кооперативи. Однак найбільш перспективними, на наш погляд, є споживчі і, зокрема, збутові кооперативи. Справа в тому, що найбільш вузьким місцем у сільському господарстві є збут продукції, особливо молока, картоплі й овочів, вироблених у віддалених від ринків збуту районах, невеликих сільськогосподарських підприємствах і особистих подвір'ях.

Створення збутових кооперативів, у задачі яких буде входити збір сільськогосподарської продукції у товаровиробників усіх форм господарювання і доставка його на переробку або на оптовий ринок, за орієнтованими розрахунками підвищить загальне виробництво продукції на 6-8%.

Організація збутових кооперативів, по-перше, дозволить зробити протидію переробним підприємствам у монопольному встановленні закупівельних цін, по-друге, дасть можливість заощаджувати на транспортних витратах, тому що кооперативи, спеціалізуючись тільки на визначеному виді діяльності, можуть скласти раціональні схеми і маршрути збору продукції і максимально повно використовувати транспортні засоби. По-третє, вона вигідна і переробній промисловості, тому що дозволяє більш ефектно контролювати якість сировини і надходження його на переробку великими партія-

ми і строго за графіком, що сприяє раціональному завантаженню переробних потужностей. Збутові кооперативи можуть виконувати також постачальницькі й обслуговуючі функції, тому що, постійно маючи справу із сільським товаровиробником, вони, як правило, володіють повною інформацією про нестатки і потреби села.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко П.Н. Организация и экономический механизм адаптации аграрного хозяйствования к рыночно-предпринимательской среде.-К.: Наукова думка,1999. -621с.
2. Економіст. – №6. – 2003. – С. – 86-89
3. Указ президента України від 3 грудня 1999року, №1529 “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”// Орієнтир, №235 від 15 грудня 1999. -С.-5-6